

Musikkutvalget (NOU)

Vår ref: 25/172-2

Deres ref:

Dato: 20.01.2025

Innspill fra mangfoldskoordinatoroppdraget i Kulturdirektoratet til Musikkutvalget (NOU)

Vi viser til Musikkutvalget (NOU) sitt innspillsmøte om flerkulturelt mangfold i musikk den 11.12.2024. I det følgende gir mangfoldskoordinatoroppdraget i Kulturdirektoratet sine overordnede innspill til Musikkutvalget under fire egendefinerte temaområder, med forslag til tiltak. Deretter redegjør vi kort for bakgrunnen for og erfaringene fra Kulturdirektoratets oppdrag som nasjonal koordinator for mangfold i kultursektor. Avslutningsvis orienterer vi om hvordan Kulturdirektoratet og de kollegiale organene hensyntar mangfold innenfor sine ordninger rettet mot musikk.

Vi ber Musikkutvalget vurdere våre forslag til tiltak på bakgrunn av sin helhetlige analyse og de andre innkomne innspillene fra aktørene i musikkfeltet, før de eventuelt tas med i tiltak Musikkutvalget foreslår. De instansene vi peker ut til å ta ansvar for hvert enkelt tiltak er ment som eksempler. Vi har ikke avklart ansvar med noen av aktørene, heller ikke forslag der det pekes på Kulturdirektoratet.

I. Innspill fra nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltakelse i Kulturdirektoratet

1. FRAMSYN

Både aktørene og virkemiddelapparatet iverksetter mange veloverveide tiltak ut fra dagens forståelse av argumentene for, og målsetningene om, økt mangfold. Disse tiltakene foregriper imidlertid ikke full bredde av fremtidens produksjonsvilkår, utfordringer og muligheter så lenge de blir konseptualisert ut fra en kort planleggingshorisont og tar utgangspunkt i kulturfeltet og -infrastrukturen slik disse fungerer i dag. Den politiske og samfunnsøkonomiske utviklingen i Norge og internasjonalt vil trolig endre kulturpolitikkenes begrunnelser og prioriteringer. Teknologitvillingen vil fortsette å gripe inn i ulike samfunnsfelt, samtidig som verden står overfor en rekke eksistensielle kriser med ringvirkninger innenfor Norges grenser. Dette gir et kaotisk bilde av fremtiden hvor enkle framskrivinger har begrenset verdi. I denne situasjonen er det klokt å spekulere i fremtidige vilkår for musikkvirksomhet i

Norge, på strukturert vis og på et mest mulig åpent og bredt grunnlag. Et representativt utvalg aktører med tilknytning til eller relevans for musikkfeltet kan samarbeide om å utvikle langsiktige scenarier som peker ut fremtidige drivere for samfunns- og kulturutviklingen og deres utslag for feltet. Målet med slikt arbeid bør være å avdekke blindsoner i dagens praksis, etablere noen prinsipper aktørene kan bruke for å styre sin virksomhet i ønsket retning, antyde alternative modeller og verktøy for mangfoldsfremmende arbeid, og bidra til å styrke strategisk beredskap på alle nivåer.

Forslag til tiltak

- Musikkutvalget (heretter: MU) enten (1) tegner opp og analyserer noen nærliggende fremtidsscenarioer i sin rapport, på bakgrunn av dialogen med og kartleggingen av musikkfeltet som nylig er gjennomført – dersom dette lar seg gjøre, (2) foreslår at feltet samarbeider om å fremstille og vurdere scenarier for de neste 20-30 år, og/eller (3) drøfter i hvilken form og i hvem sin regi feltet kan sonde fremtidig utvikling av musikkvirksomhet i Norge.
- Kulturdirektoratet utlyser oppdrag om metodeutvikling for strategisk fremsyn på musikkområdet, med særlig fokus på (1) tverrgående og tverrsektorielle muligheter, behov og handlingsrom, samt (2) hvilke tverrsektorielle initiativ som kan åpne for alternative økonomiske modeller. Det inngår i oppdraget å identifisere (3) kompetanser og verktøy som må være på plass for at feltet skal kunne omsette slik foregripende kunnskap til fremsynt praksis, med søkelys på blant annet
 - strategi og ledelse
 - partnerskap- og brukerutvikling
 - omorganisering og ressursdisponering mellom kjernevirksomhet og utprøvende produksjonsmiljøer.

2. INSTITUSJONENES/TILSKUDDSMOTTAKERNES ANSVAR

2.1. MANGFOLDSKOMPETANSE

Det er behov for selvrefleksiv mangfoldskompetanse på ledernivå, særlig i institusjonene, andre sentrale virksomheter og de regionale kompetansesentre. Fremdeles blir «mangfold» ofte fortolket som noe som i hovedsak gjelder personer med flerkulturell bakgrunn samt barn og unge. Mangfoldsperspektivet tas sjeldnere i bruk som et verktøy for å utfordre vanetenkningen og «gjente huset fra grunnmuren av.» Blant årsakene kan være underutviklet kunnskap og kompetanse, lav bevissthet eller interesse, og/eller en forståelse av mangfold som noe som står på siden av eller i et motsetningsforhold til kjernevirksomheten. Å utvikle en organisasjonskultur og styre en virksomhet i en retning som er mangfoldsfremmende krever et skarpstilt fokus på faglige koder og institusjonelle mekanismer som regulerer vilkår for anerkjennelse, inkludering og deltakelse. Slikt fokus forankret på ledernivå kan føre til perspektivskifter hva gjelder innhold og roller musikk-institusjoner og -virksomheter kan og skal ha i fremtiden. Dette fordrer en vilje og en kapasitet til å omfavne en pluralitet av kultur- og fagperspektiver i arbeidet med å utfordre, åpne opp og fornye innarbeidet praksis.

2.2. PROSJEKT- OG PRODUKSJONSMILJØER

Vi slutter oss til de aktørene som etterlyser en systematisk satsing på dynamiske prosjekt- og produksjonsmiljøer i grensesnitt mellom det institusjonelle feltet, frittstående kunstnere og andre ikke-institusjonelle aktører. Samarbeidsprosjekter

mellom disse ulike typer aktører i feltet har lenge vært en sporadisk praksis. Tiden er moden for å videreutvikle slike samarbeid til mer forpliktende modeller. De kan tjene som strategiske verktøy for nyskaping og kvalitetsheving på tvers av ulike kunstuttrykk, og sikre en mer rettferdig ressursfordeling mellom ulike vitale deler av feltet. Samtidig kan de være arenaer der virksomhetene eksperimenterer med organisasjons-, partnerskap- og brukerutvikling, produksjon og formidling. Institusjoner, produksjons- og formidlingsvirksomheter og regionale kompetansesentre bør tilrettelegge for slike utviklingsarenaer også innenfor ordinære budsjettammer. I tillegg kan det være behov for støtte til uavhengige aktører hvis oppgave blir å koble sammen virksomheter og frittstående aktører i tverrgående prosjekter. I begge tilfeller bør slike strukturer få forutsigbare, flerårige økonomiske rammer og mandat til å prøve ut forskjellige metodikker og organiseringsformer.

Forslag til tiltak

- KUD/Kulturdirektoratet kan vurdere forpliktelsene i tildelingsbrev/tilskuddsbrev i dialog med virksomhetene. Beskrivelser som kan utvides er forpliktelse til utvikling av mangfoldskompetanse og planverk og også forventninger om samarbeid med tverrgående produksjonsmiljøer utenfor virksomhetene som mottar statstilskudd.
- MU gir en analytisk fremstilling av forestillinger og behov aktørene i feltet har meldt inn vedr. tverrgående utviklingsarenaer og produksjonsmiljøer. MU vurderer behov for ekstraordinære tilskudd og/eller tilskuddsordninger til dette formålet.

3. STRUKTURELL SÅRBARHET

Den strukturelle sårbarheten er betydelig høyere blant kunstnerne og kulturarbeiderne med minoritetsbakgrunn, særlig i tidlig fase av deres karriere, enn hos tilsvarende grupper fra majoritetsbefolkningen. De kan bl.a. være dårligere informert om strukturelle forhold og arbeidsvilkår i feltet, de lovfestede rettigheter de har krav på, finansieringsmuligheter inkl. aktuelle tilskuddsordninger, og karriereveier. Opplæring, talentutvikling, produksjon og formidling foregår både i institusjonelle og uformelle rammer, innenfor et stort og fragmentert musikkfelt. På mange av arenaene der artister med minoritetsbakgrunn rekrutteres (f.eks. ungdomsklubber) og utvikler seg, er medlemsorganisasjoner og andre fagorganisasjoner ikke til stede. Uten tilknytning til et formelt utdannings- eller opplæringstilbud, kompetansesenter, medlemsorganisasjon, bransjetreff, eller annen type kollegialt fag-/produksjonsmiljø går de glipp av viktig rådgivning, må selv skjøte sine interesser og rettigheter, og risikerer å bli fanget i dårlige arbeidsavtaler.

Det er et særegent sett med økonomiske og sosiale risikoer knyttet til den opplæringsveien og karriereutviklingen som er mest aktuell for mange unge artister, ikke minst de med ulike typer minoritetsbakgrunn. Talentutvikling understøttes ofte av uformelle arenaer og gjennom kollektiv innsats fra personlige nettverk – gjerne unge mennesker som risikerer å forbli verken anerkjent eller kompensert for dette arbeidet. Plateselskaper signerer artister etter at disse allerede har fått etablert en identitet/merkevare og bygget sitt publikum/marked. Mens musikkindustrien utnytter oppmerksomhetsøkonomiens modeller for verdifangst til fulle, står musikkfeltet som helhet igjen med svekket juridisk og økonomisk gjennomslagskraft hvor de strukturelt sårbare får de største utfordringene. Landskapet er rikt på muligheter til alternative

organiseringer og parallelle markeder, men byr samtidig på et sammensatt sett med risikoer.

Forslag til tiltak

- MU drøfter i sin rapport hvordan strukturell sårbarhet gir seg utslag i rekrutteringen og utviklingen av kunstnere med mangfoldsprofil. MU setter søkelys på forholdet mellom uformelle og formelle rekrutterings- og utviklingsarenaer og mellom det frivillige og det profesjonelle feltet. MU vurderer strategier for å styrke disse relasjonene og foreslår virksomheter som kan tildeles ansvar for dette.
- Institusjoner, virksomheter og organisasjoner (som f.eks. medlemsorganisasjoner og kompetanse- og musikkentre) på musikkfeltet samarbeider om å utvikle handlingsplaner for tilstedeværelse og formidling på arenaer der rekruttering fra minoriteter til musikkvirksomhet foregår.

4. TILGJENGELIGHET

Det er akutt behov for økt kunnskap og kompetanse blant arrangører og produsenter på musikkfeltet om programmering av og tilrettelegging for utøvere med funksjonsvariasjoner og særskilte behov. Hindringer og barrierer for rekruttering og progresjon som oppleves av elever, studenter og utøvere med funksjonsvariasjoner og særskilte behov i institusjoner og på arenaer for opplæring, produksjon og formidling er et underbelyst tema. Det er behov for å sette søkelys på barrierene i rekrutteringen til og opplæringen innen musikkvirksomhet på alle trinn for så vel som og musikkformidlingen rettet mot barn og unge. Vi viser til forskningsrapporten «[Tilgjengelige kunstnerskap? Et kunnskapsprosjekt om kunstnere med funksjonsnedsettelse](#)» (2023) som gir en fersk fremstilling av situasjonen og gir en rekke spesifikke anbefalinger.

Forslag til tiltak

- En av interesseorganisasjonene på funk-feltet koordinerer samarbeid mellom kompetanseaktørene på funk-feltet og musikkfeltet om å (1) etablere og formidle hensiktsmessige standarder og rutiner for tilgjengelighetsarbeid, med tilhørende monitoreringsverktøy, eventuelt (2) evaluerer behov for (tilskudd til) utvikling av spesialiserte kompetanseleverandører på området.
- Paraplyorganisasjoner samt regionale produksjons- og kompetansesentre koordinerer kompetansehevingstiltak hos sine respektive medlemmer/i sine respektive regioner.
- Kulturtanken evaluerer dagens nivå av tilgjengelighet innenfor DKS og vurderer behov for oppfølging og eventuelle målrettede satsinger.
- Norsk kulturskoleråd og Norsk musikkråd i samråd gjør en helhetlig gjennomgang av musikkopplæringen i Norge med søkelys på barn, unge og voksne med funksjonsvariasjoner og særskilte behov.

II. Om oppdraget som nasjonal koordinator for mangfold på kulturfeltet

I 2020 mottok Kulturdirektoratet oppdraget som nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltakelse i kultursektoren, med et ansvar for å utvikle en nasjonal og langsiktig innsats som mobiliserer til målrettet handling i kulturinstitusjoner og i kulturlivet generelt. Et forprosjekt, som resulterte i rapporten «[Et langsiktig og kunnskapsbasert mangfoldsarbeid](#)» (2020), etablerte kunnskapsgrunnlaget for oppdraget. Rapporten foreslår en rekke tiltak i kunst- og kulturlivet og i Kulturdirektoratets organisasjon og virke, og bygger på en erkjennelse av at endringsarbeid krever tålmodighet og systematikk. Vi kan tilføye at det krever fortløpende refleksjoner over og revurdering av hva som kjennetegner et meningsfullt mangfoldsbegrep og et produktivt mangfoldsarbeid, med fortløpende revisjoner av mål og kriterier for måloppnåelse.

Definisjoner av mangfold vi jobber med

Det operative arbeidet i vårt oppdrag prioriterer fire målgrupper som defineres som å være i særlig risiko for å oppleve diskriminering i kultursektoren, som redegjort i rapporten «Et langsiktig og kunnskapsbasert mangfoldsarbeid»:

- synlige minoriteter
- samer
- nasjonale minoriteter
- personer med funksjonsnedsettelse

Kulturdirektoratets arbeid omfatter også andre diskrimineringsgrunnlag som kjønn og klasse uten at vi for tiden har særlige satsinger på dette. Vi ser likevel særlig sosioøkonomisk bakgrunn/klasse som et aktuelt tema for et kunnskapsprosjekt, som vil kunne føre til en fornyelse av oppdraget. Det er av avgjørende betydning for et langsiktig og tilpasningsdyktig mangfoldsarbeid å få en dypere forståelse av hvordan nye drivere av samfunnsøkonomien omformer premisser, hindringer og barrierer for deltakelse, og tvinger hele økosystemer i kulturøkonomien til radikale skift. Dette skulle tilsi, men behøver ikke innebære, endringer i maktforhold mellom ulike samfunnsgrupper, kulturuttrykk og praksiser.

Hvordan jobber mangfoldskoordinatoroppdraget

Mangfoldskoordinatoroppdraget jobber hovedsakelig med kompetanseheving, kunnskaps- og strategiutvikling. Vi skal mobilisere til handling i kunst- og kulturlivet og fremme mangfold internt i vår egen virksomhet. Vi er ikke oppskriftsleverandører, men stimulerer til løpende kritisk-refleksiv befatning med mangfoldsproblematikk, både i virkemiddelapparatet og blant aktørene i kulturfeltet. Det operative mangfoldsarbeidet skal implementeres i sektoren, mens Kulturdirektoratet skal være støtteapparat og samordningsorgan. En noe mer detaljert beskrivelse av prinsippene for mangfoldskoordinatoroppdraget, inkl. en kort historikk over Kulturdirektoratets arbeid på dette området er å finne [her](#). Både grunnlaget for Kulturdirektoratets koordinatorarbeid og anbefalingene for mangfoldsarbeidet i sektoren er å finne i rapporten «[Et langsiktig og kunnskapsbasert mangfoldsarbeid](#)».

Viktigste argumenter for kulturelt mangfold

- universelle menneskerettigheter, bl.a. ytringsfrihet, og deltakelse i + utøvelse av kultur
- nødvendig for legitimering av statlig subsidiert kultursektor i et langsiktig perspektiv

- forløsning av det skapende og innovative potensialet i hele befolkningen; gir styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- utnyttelse av det økonomiske potensialet i et utvidet marked/utvidede brukergrupper
- kilde til sosial og kulturell bærekraft, lokalt, regionalt og transnasjonalt; viktigheten av tilgang på et utvidet sett med sosioøkologiske og sosiotekniske forestillinger i befolkningen.

Kort betraktning om kultursektorens mangfoldsmodenhet

Vi observerer at det pågår en endring i positiv retning. Fagmiljøer tar mangfoldsproblematikk på større alvor, begynner å åpne seg for fagkritiske diskurs og spørsmål, og anerkjenner betimeligheten av strukturelle tiltak. Det er samtidig behov for et mer presist og forpliktende språk rundt mangfold og for strategier som kan skape nye former for robust og tilpasningsdyktig mangfoldsarbeid. Dette arbeidet må være tilpasset tiden fremover, hvor det er stor sannsynlighet for radikale samfunnsendringer og mange usikkerhetsmomenter. Det forblir et åpent spørsmål hvem som skal ha ansvaret for de store vyene for mangfoldsarbeidet: skal dette ligge hos enkeltpersonene og virksomhetene i feltet, eller i paraplysamarbeid drevet frem av virkemiddelapparatet?

III. Mangfold i Kulturrådets ordinære ordninger på musikkfeltet

Det har vært satsset på mangfold i Kulturrådet og Kulturdirektoratet siden Mosaikkprogrammet tidlig på 2000-tallet. Inntil nylig har mangfoldsarbeidet internt dreid seg hovedsakelig om tiltak som søker å minske barrierer og senke terskler for tilgang på ordningene forvaltet av virkemiddelapparatet, bl.a. gjennom aktiv søkerveiledning, samt spesialordninger myntet på å fange opp utøvere og produsenter med minoritetsbakgrunn. Et pilotprosjekt gjennomført i 2024 etter initiativ fra musikkseksjonen i Kulturdirektoratet og i samarbeid med Samspill International Music Network – en interesseorganisasjon for utøvere av internasjonal musikk bosatt i Norge – har undersøkt barrierene som internasjonale musikere opplever i møte med tilskuddsordninger som forvaltes av Kulturrådet. Prosjektet har avdekket uformelle og underkommuniserte aspekter ved utvalgenes vurderingspraksis, forsøksvis bidratt til å bygge kapasitet i denne søkergruppen til bedre å forstå og forvalte sin posisjon som søkere, og bidratt til kunnskapsutvikling i sekretariatet i Kulturdirektoratet om dette temaet.

Siden ca. 2005 har man bestrebet seg på å hensynta mangfold på musikkfeltet innenfor Kulturrådets ordinære ordninger for musikk. Mangfold er forsøkt innlemmet og ivaretatt som en selvfølgelig del av sekretariatets og musikkutvalgenes prioriteringer. Av betydning her er at det har skjedd en endring i retning større representativitet blant Kulturrådets råd og utvalg. Aldri før har utvalgene vært så mangfoldig sammensatt som de har vært i de siste to rekrutteringsrundene (de siste 4 år).

Kulturrådets arbeid og retningslinjer for arbeid med mangfold rettet mot musikksektoren er som følger:

- Tilskuddsordningene i Kulturfondet skal være åpne og tilgjengelige for alle søkere, og man skal ikke oppleve å bli ekskludert gjennom språk, systemer, osv.
- Utvalgene i Kulturrådet har kompetanse til å vurdere musikk fra ulike kulturer og anerkjenne kultur og kontekster for dens formidling og forståelse.
- Kulturrådet oppnevner utvalg som innehar en form for mangfoldskompetanse, innvandrerbakgrunn og/eller samisk bakgrunn.

- Kulturrådet stimulerer nye initiativ, etablerte aktører, arrangører og festivaler som skaper arenaer for et mangfold av musikkuttrykk.
- Kulturrådet fører dialog med aktører som kan og bør ta et større ansvar for mangfold, som musikk- og sjangerorganisasjoner, regionale kompetanse- og sjangersentre for musikk.
- Kulturrådet har gjennomført særegne satsinger i regi av musikkutvalgene og rådet de senere år, bl.a. i ordningen for konsertarrangører og turné- og virksomhetstilskudd for musikk.

Med hilsen

Tonje Johansson

seksjonsleder

Namik Mackic

seniorrådgiver

Godkjent og ekspedert elektronisk